

**НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ БІОРЕСУРСІВ І
ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ УКРАЇНИ**

Кафедра глобальної економіки

ЗАТВЕРДЖЕНО
Економічний факультет
«13» червня 2025 р.

**РОБОЧА ПРОГРАМА
НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
«АГРАРНА ПОЛІТИКА»**

Галузь знань	D «Бізнес, адміністрування та право»
Спеціальність	D3 «Менеджмент»
Освітня програма:	<u>Менеджмент організацій і адміністрування</u>
Факультет	<u>Аграрного менеджменту</u>
Розробники:	<u>професор кафедри глобальної економіки, д.е.н., проф. Діброва А. Д.</u>

Київ – 2025 р.

Опис навчальної дисципліни Аграрна політика

Навчальна дисципліна формує знання про принципи, механізми та інструменти аграрної політики держави. Здобувачі вищої освіти опановують методологічні засади формування та реалізації аграрної політики, її оцінювання і практичне застосування. Курс сприяє розвитку аналітичного мислення, здатності оцінювати ефективність політики на різних історичних етапах, розумінню її ролі у забезпеченні продовольчої безпеки, розвитку сільських територій, інтеграції до аграрного простору ЄС. Особлива увага приділяється адаптації аграрної політики України в умовах війни та відбудови.

Вивчення дисципліни підвищує рівень загальноєкономічної підготовки та спроможність фахівців розробляти пропозиції щодо удосконалення аграрної політики в умовах глобалізації, зміни клімату та обмеженості ресурсів.

Галузь знань, спеціальність, освітня програма, освітній ступінь		
Освітній ступінь	Магістр	
Спеціальність	D3 «Менеджмент»	
Освітня програма	Менеджмент організацій і адміністрування	
Характеристика навчальної дисципліни		
Вид	Обов'язкова	
Загальна кількість годин	150	
Кількість кредитів ECTS	5	
Кількість змістових модулів	2	
Курсова робота		
Форма контролю	екзамен	
Показники навчальної дисципліни для денної та заочної форм здобуття вищої освіти		
	Форма здобуття вищої освіти	
	денна	заочна
Курс (рік підготовки)	1	
Семестр	2	
Лекційні заняття	15 год.	
Практичні, семінарські заняття	20 год.	
Лабораторні заняття	-	
Самостійна робота	115 год.	
Кількість тижневих аудиторних годин для денної форми здобуття вищої освіти	4 год.	

1. Мета, компетентності та програмні результати навчальної дисципліни

Мета – сформувати у здобувачів вищої освіти системне уявлення про роль, механізми та інструменти державного регулювання аграрного сектору економіки, забезпечити оволодіння теоретичними знаннями та практичними навичками аналізу, розробки й оцінювання аграрної політики в контексті соціально-економічного розвитку, євроінтеграційних процесів, глобальних викликів і національних пріоритетів, зокрема в умовах війни та післявоєнної відбудови.

Набуття компетентностей:

інтегральна компетентність (ІК) - Здатність розв'язувати складні задачі і проблеми у сфері менеджменту або у процесі навчання, що передбачають проведення досліджень та/або здійснення інновацій за невизначеності умов і вимог.

загальні компетентності (ЗК):

ЗК3. Навички використання інформаційних та комунікаційних технологій.

ЗК7. Здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу.

спеціальні (фахові) компетентності (СК):

СК1. Здатність обирати та використовувати концепції, методи та інструментарій менеджменту, в тому числі у відповідності до визначених цілей та міжнародних стандартів.

СК2. Здатність встановлювати цінності, бачення, місію, цілі та критерії, за якими організація визначає подальші напрями розвитку, розробляти і реалізовувати відповідні стратегії та плани.

Програмні результати навчання (ПРН):

ПРН 6. Мати навички прийняття, обґрунтування та забезпечення реалізації управлінських рішень в непередбачуваних умовах, враховуючи вимоги чинного законодавства, етичні міркування та соціальну відповідальність.

ПРН 7. Організовувати та здійснювати ефективні комунікації всередині колективу, з представниками різних професійних груп та в міжнародному контексті.

2. Програма та структура навчальної дисципліни «Аграрна політика»

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин												
	денна форма							заочна форма					
	тиж-ні	усь ого	у тому числі					усь ого	у тому числі				
			л	п	лаб	ін д	с.р.		л	п	лаб	ін д	с. р.
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14
Модуль 1. Теоретико-методичні засади формування аграрної політики													
Тема 1. Теоретичні основи аграрної політики	I-II	17	2	2			60						
Тема 2. Продовольча безпека та оцінка результативності аграрної політики	III-IV	19	2	2									
Тема 3.Інструменти регулювання агро-продовольчого ринку	V-VI	20	2	2									
Тема 4. Методологічні підходи до оцінки рівня та ефективності	VII-VIII	19	2	4									

державної підтримки аграрного сектору економіки													
Разом за модулем 1	75	8	10			60							
Модуль 2. Аграрна політика України та зарубіжних країн: особливості формування і стратегічні пріоритети													
Тема 5. Аграрна політика України: зміст, напрями та механізми реалізації	IX-X	17	2	4			55						
Тема 6. Аграрна політика США	XI-XII	19	2	2									
Тема 7. Спільна аграрна політика ЄС	XIII-XIV	20	2	2									
Тема 8. Сучасні виклики суспільства та аграрна політика	XV	19	1	2									
Разом за модулем 2		75	7	10			55						
Усього годин		150	15	20			115						

3. Теми лекцій

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1.	Теоретичні основи аграрної політики	2
2.	Продовольча безпека та оцінка результативності аграрної політики	2
3.	Інструменти регулювання агропродовольчого ринку	2
4.	Методологічні підходи до оцінки рівня та ефективності державної підтримки аграрного сектору економіки	2
5.	Аграрна політика України: зміст, напрями та механізми реалізації	2
6.	Аграрна політика США	2
7.	Спільна аграрна політика ЄС	2
8.	Сучасні виклики суспільства та аграрна політика	1
	Всього	15

4. Теми практичних (семінарських) занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	Макроекономічні індикатори розвитку аграрного сектору економіки України	2
2	Показники та індикатори забезпечення продовольчої безпеки країни	2
3	Економічні наслідки застосування окремих інструментів регулювання вітчизняного аграрного сектору економіки	2
4	Оцінка ефективності та результативності державної підтримки сільського господарства	4
5	Соціально-економічні аспекти реалізації аграрної та земельної реформи в Україні	4
6	Регулювання аграрних ринків в умовах глобалізації та європейської інтеграції України	2
7	Моделі часткової ринкової рівноваги для аграрної політики	2
8	Індикатори сталого розвитку аграрного сектору економіки України	2
	Всього	20

5. Теми самостійної роботи

№ з/П	Назва теми	Кількість годин
1	Самостійна робота 1. Теоретико-методичні засади формування аграрної політики	60
2	Самостійна робота 2. Аграрна політика України та зарубіжних країн: особливості формування і стратегічні пріоритети	55
	Всього	115

6. Методи та засоби діагностики результатів навчання:

- усне або письмове опитування;
- співбесіда;
- тестування;
- захист курсової роботи;
- самооцінювання;
- захисти практичних робіт;
- екзамен.

7. Методи навчання:

- метод проблемного навчання;
- метод практико-орієнтованого навчання;
- метод перевернутого класу, змішаного навчання;
- метод навчання через дослідження;
- метод навчальних дискусій та дебат;
- метод командної роботи, мозкового штурму.

8. Оцінювання результатів навчання.

Оцінювання знань здобувача вищої освіти відбувається за 100-бальною шкалою і переводиться в національну оцінку згідно чинного «Положення про екзамени та заліки у НУБіП України»

8.1. Розподіл балів за видами навчальної роботи

Вид навчальної діяльності	Результати навчання	Оцінювання
Модуль 1. Теоретико-методичні засади формування аграрної політики		
Лекція 1. Теоретичні основи аграрної політики	ПРН 6, 7. Знати основні етапи становлення та завдання аграрної політики, поняття та показники продовольчої безпеки; національні та міжнародні критерії (ФАО, OECD); роль аграрної політики у забезпеченні продовольчої безпеки на різних рівнях. Класифікацію та механізми дії основних інструментів регулювання агропродовольчого ринку (цінове регулювання, субсидії, інтервенції тощо); форми впливу на попит і пропозицію; інструменти регулювання ЗЕД (мита, квоти, ліцензування, санітарні та фітосанітарні заходи); інституційне забезпечення. Сутність, цілі та види державної підтримки сільського господарства; її класифікація за вимогами СОТ (жовта, блакитна, зелена скриньки), особливості та етапи розвитку системи підтримки в Україні.	10
Лекція 2. Продовольча безпека та оцінка результативності аграрної політики		15
Лекція 3. Інструменти регулювання агропродовольчого ринку		10
Лекція 4. Методологічні підходи до оцінки рівня та ефективності державної підтримки аграрного сектору економіки		15
Самостійна робота 1. Теоретико-методичні засади формування аграрної політики		20

	обмежених ресурсів і євроінтеграційних зобов'язань	
Модульна контрольна робота 1		30
Всього за модулем 1		100
Модуль 2. Аграрна політика України та зарубіжних країн: особливості формування і стратегічні пріоритети		
Лекція 5. Аграрна політика України: зміст, напрями та механізми реалізації	ПРН 6, 7. Знати сутність, принципи та цілі аграрної політики України в історичному та сучасному контексті; законодавчі та інституційні механізми регулювання; етапи та наслідки аграрної та земельної реформ. Історичні передумови, цілі та принципи аграрної політики США і ЄС; ключові інструменти підтримки (Farm Bill, CAP); трансформація САП у контексті "зеленої угоди" та кліматичних цілей; особливості регулювання ринку, цін, субсидій, екологічних і соціальних стандартів. Основні глобальні й національні виклики (зміна клімату, війна, продовольча безпека, демографія); концепція сталого розвитку в аграрній політиці; система економічних, екологічних та соціальних індикаторів; цілі сталого розвитку ООН і стратегічні документи України, пов'язані з агросектором. Аналізувати зміст і механізми реалізації аграрної політики України; здійснювати аргументовану оцінку державної політики у цій сфері; аналізувати вплив сучасних викликів (війна, клімат, продбезпека) на аграрну політику	15
Лекція 6. Аграрна політика США		10
Лекція 7. Спільна аграрна політика ЄС		10
Лекція 8. Сучасні виклики суспільства та аграрна політика		15
Самостійна робота 2. Аграрна політика України та зарубіжних країн: особливості формування і стратегічні пріоритети		20
Модульна контрольна робота 2.		30
Всього за модулем 2		100
Навчальна робота	$(M1+M2)/2 \cdot 0,7 \leq 70$	
Екзамен		30
Всього за курс	$(\text{Навчальна робота} + \text{екзамен}) \leq 100$	
Курсова робота з аграрної політики		100

8.2. Шкала оцінювання знань здобувача вищої освіти

Рейтинг здобувача вищої освіти, бали	Оцінка за національною системою (екзамени/заліки)
90-100	відмінно
74-89	добре
60-73	задовільно
0-59	незадовільно

8.3. ПОЛІТИКА ОЦІНЮВАННЯ

Політика щодо дедлайнів та перескладання	Роботи, які здаються з порушенням термінів без поважних причин оцінюються на нижчу оцінку. Перескладання модулів відбувається із дозволу лектора за наявності поважних причин (наприклад, лікарняний)
Політика щодо академічної доброчесності	Списування під час контрольних робіт та екзаменів заборонені (в т.ч. із використанням мобільних девайсів). Курсові роботи, реферати повинні мати коректні текстові посилання на використану літературу.
Політика щодо відвідування	Відвідування занять є обов'язковим. За об'єктивних причин (наприклад, хвороба, міжнародне стажування) навчання може відбутись індивідуально (в он-лайн формі за погодженням з деканом факультету)

9. Навчально-методичне забезпечення:

- електронний навчальний курс навчальної дисципліни (на навчальному порталі НУБіП України eLearn - URL: <https://elearn.nubip.edu.ua/course/view.php?id=439>)

- Кваша С. М., Діброва А. Д., Нів'євський О. В., Мартишев П. А. Аграрна політика: навчальний посібник. 2-ге видання, перероблене і доповнене. Київ: НУБіП України, 2022. 316 с.
- Конспекти лекцій та їх презентації (в електронному вигляді);
- Робочий зошит для здобувачів другого (магістерського) рівня вищої освіти з аграрної політики. К.: НУБіП, 2023. 86 с.
- Методичні вказівки до виконання та захисту курсової роботи з дисципліни «Аграрна політика» для студентів спеціальності 051 «Економіка» ОС «Магістр» денної форми навчання, К.: НУБіП, 2024. 33 с.
- Трофімцева О.В., Жемойда О.В. Українсько-англійський словник з аграрної політики. Україно-німецький агрополітичний діалог, 2015.

10. Рекомендовані джерела інформації

1. Агакерімова Р. Вплив війни в Україні на національну та глобальну продовольчу безпеку. *Економіка та суспільство*. 2023. № 50. URL: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-50-53>.
2. Аграрна політика Європейського Союзу: виклики та перспективи: монографія //за ред. проф. Т. О. Зінчук. К: «Центр учбової літератури», 2019. 494 с
3. Аграрний сектор України: наслідки війни та перспективи відновлення. DLF attorneys-at-law. URL: <https://dlf.ua/en/ukraine-s-agricultural-sector-the-war-impact-and-recovery-prospects>.
4. Бойко В., Бойко Л. Продовольча безпека та ризики для аграрного виробництва під час війни в Україні. *Економіка та суспільство*. 2022. № 41. URL: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-41-27>.
5. Вдовенко Л. Інструменти державної фінансової підтримки аграрного сектора в умовах воєнного стану. *Економіка та суспільство*. 2022. № 44. URL: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-44-82>
6. Діброва А. Д., Крилов Я. О., Діброва Л. В., Діброва М. А. *Регулювання ринку зерна України в умовах глобальних викликів*: монографія. Ніжин: Видавець ПП Лисенко М. М., 2020. 160 с
7. Діброва А., Діброва Л., Чміль А., Діброва М., Гузь М. Моделювання впливу вартості мінеральних добрив на результативність виробництва й експорту кукурудзи з України. *Agricultural and Resource Economics*. 2022. Vol. 8. No.3. Pp. 123–152. <https://doi.org/10.51599/are.2022.08.03.07>.
8. Долаючи обмеження: засади адаптивних рішень та систем: [монографія] / [А.Д. Діброва та ін.]; за ред. А. Д. Діброви, В. Є. Андрієвського; Нац. ун-т біоресурсів і природокористування України, Ін-т розвитку адаптивних систем Київ, 2020. 896 с.
9. Електронна бібліотека НУБіП України. <https://nubip.edu.ua/node/17325>.
10. Жураковська Л. А. Ключові політики та заходи для підтримки аграрного сектора України в умовах воєнного стану. К.: НІСД, 2023. URL: https://niss.gov.ua/sites/default/files/2023-11/az_agrarnyi-sector30112023.pdf
11. Калетнік Г. М., Гончарук І. В., Ємчик Т. В., Лутковська С. М. Аграрна політика та земельні відносини: підручник. Вінниця, ВНАУ, 2020. 307 с.
12. Кваша С.М., Діброва А.Д., Жемойда О.В. Аграрна політика: навчальний посібник. К.: Вид-во Ліра-К, 2018. 388 с.
13. Коритний О. (2021). Особливості аграрної політики ЄС: можливості для України. *Науковий вісник Полісся*, (2(21), 52–56. [https://doi.org/10.25140/2410-9576-2020-2\(21\)-52-56](https://doi.org/10.25140/2410-9576-2020-2(21)-52-56)
14. Лотиш О. Роль України на світовому ринку зерна: виклики і загрози. *Економіка та суспільство*. 2022. № 45. URL: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-45-56>.

15. Матвеев М. Сільське господарство та ринок сільськогосподарських земель України: вплив війни. 2023. URL: <https://voxukraine.org/silске-gospodarstvo-ta-rynok-silskogospodarskyh-zemel-ukrayiny-vplyv-vijny>.
16. Негрей М., Тараненко А., Костенко І. Аграрний сектор України в умовах війни: проблеми та перспективи. *Economy and Society*. 2022. № 40. URL: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-40-38>.
17. Нейтер Р., Зоря С., Муляр О. Збитки, втрати та потреби сільського господарства через повномасштабне вторгнення. Kyiv School of Economics. 2024. URL: https://kse.ua/wp-content/uploads/2024/02/RDNA3_ukr.pdf.
18. Офіційний сайт Верховної Ради України. <http://rada.gov.ua>.
19. Офіційний сайт Державної служби статистики України. <http://www.ukrstat.gov.ua>.
20. Офіційний сайт Інформаційного агентства АПК-інформ. <https://www.apk-inform.com>.
21. Офіційний сайт Кабінету Міністрів України. <http://www.kmu.gov.ua/control>.
22. Офіційний сайт Міністерства аграрної політики та продовольства України. <https://minagro.gov.ua>.
23. Офіційний сайт Міністерства економіки України. <https://www.me.gov.ua>.
24. Офіційний сайт Міністерства сільського господарства США. <http://www.usda.gov/wps/portal/usda/usdahome>.
25. Офіційний сайт Міністерства фінансів України. <https://www.mof.gov.ua/uk>.
26. Офіційний сайт Німецько-українського агрополітичного діалогу. <https://www.apd-ukraine.de>.
27. Офіційний сайт Організації економічного співробітництва і розвитку. www.oecd.org.
28. Офіційний сайт Світової організації торгівлі. <http://wto.org>.
29. Офіційний сайт Сільськогосподарської та продовольчої організації ООН. http://www.fao.org/index_en.htm.
30. Пріоритети розвитку реального сектора в умовах війни та повоєнного відновлення економіки України : аналіт. доп. / [О. В. Собкевич, А. В. Шевченко, В. М. Русан та ін.]; за загальн. ред. Я. А. Жаліла. Київ: НІСД, 2024. 104 с. <https://doi.org/10.53679/NISS-analytrep.2024.03>
31. Про аграрні ноти: Закон України від 22.02.2024 р. № 3586-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3586-20#Text>.
32. Про державну підтримку сільського господарства України : Закон України від 24.06.2004 р. № 1877-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1877-15#Text>.
33. Про зерно та ринок зерна в Україні : Закон України від 04.07.2002 р. № 37-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/37-15#Text>.
34. Про основні засади державної аграрної політики на період до 2015 року : Закон України від 18.10.2005 р. № 2982-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2982-15#Text>.
35. Про схвалення Стратегії розвитку сільського господарства та сільських територій в Україні на період до 2030 року та затвердження операційного плану заходів з її реалізації у 2025-2027 роках. Офіційний вебпортал парламенту України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1163-2024-p#Text>.
36. Про фермерське господарство : Закон України від 19.06.2003 р. № 973-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/973-15#Text>.
37. Русан В., Жураковська Л. Ключові виклики для аграрного сектору та основні завдання державної аграрної політики на 2025 рік. К.: НІСД, 2025. URL: https://niss.gov.ua/sites/default/files/2025-03/az_agrarna_politika_210325.pdf.
38. Старікова Л. Спільна аграрна політика ЄС і завдання України в контексті євроінтеграції (план наближення політик і гармонізації законодавства). ГО Аграрний союз

України. URL: http://www.auu.org.ua/media/publications/1891/files/CAP_2023_03_17_08_01_05_308554.pdf.

39. Українське сільське господарство у воєнний час. *Transnational Institute*. URL: <https://www.tni.org/uk/article/ukrainian-agriculture-in-wartime> (дата звернення: 25.05.2024).

40. Формування біоекономічного потенціалу сільського господарства України в умовах ризиків кліматичних змін /за ред. А.Д. Діброва; Національний університет біоресурсів і природокористування України. Ніжин: Видавець ПП Лисенко М.М., 2017. 256 с.

41. Юхименко П. І. Економічна аграрна політика: курс лекцій. Біла Церква, БНАУ. 2020. 121 с

42. Anderson K. (2016). *Agricultural Trade, Policy Reforms, and Global Food Security*. New York: Palgrave Macmillan US. URL: <https://doi.org/10.1057/978-1-137-46925-0>.

43. Barral S, Detang-Dessendre C (2023). Reforming the Common Agricultural Policy (2023–2027): multidisciplinary views. *Rev Agric Food Environ Stud* 104(1):47–50. <https://doi.org/10.1007/s41130-023-00191-9>

44. Dibrova, A., & Dibrova, L., Chmil, A., & Dibrova, M. (2022). Forecasting the consequences of the cost of mineral fertilisers on the development of the corn market in Ukraine using AGMEMOD models. *Ekonomika APK*, 29(3), 23–41.

45. El Bilali H., Ben Hassen T. (2022). Disrupted harvests: how Ukraine – Russia war influences global food systems – a systematic review. *Policy Studies*. P. 1–26. URL: <https://doi.org/10.1080/01442872.2024.2329587>.

46. Henry C Taylor (2019). *Agricultural Economics*. Publisher: Wentworth Press, 334 P.

47. Johan Swinnen (2018). *The Political Economy of Agricultural and Food Policies* (Palgrave Studies in Agricultural Economics and Food Policy). 276 p.

48. OECD (2022). The impacts and policy implications of Russia's aggression against Ukraine on agricultural markets. <https://www.oecd.org/ukrainehub/policy-responses/the-impacts-and-policy-implications-of-russia-s-aggression-against-ukraine-on-agricultural-markets-0030a4cd/#biblio-d1e804>.

49. Redman Graham, John Nix (2018). *Pocketbook for Farm Management for 2019*. 49th Edition. Published by The Pocketbook, 2 Nottingham Street, Melton Mowbray, Leicestershire LE13 1NW, U.K.

50. Ronald Kay, William Edwards, Patricia Duffy (2019). *Loose Leaf for Farm Management* 9th Edition Publisher: McGraw-Hill Education; 9 editio, 496 P.

51. Socioeconomic impacts of Russian invasion of Ukraine: A multiregional assessment for Europe / M. Á. Almazán-Gómez et al. *Journal of Regional Science*. 2023. URL: <https://doi.org/10.1111/jors.12676>.

52. Teixeira da Silva J., Koblianska I., Kucher A. Agricultural production in Ukraine: An insight into the impact of the Russo-Ukrainian war on local, regional and global food security. *Journal of Agricultural Sciences, Belgrade*. 2023. Vol. 68, no. 2. P. 121–140. URL: <https://doi.org/10.2298/jas2302121t>.

53. The impact of Russia-Ukraine conflict on global food security / F. Lin et al. *Global Food Security*. 2023. Vol. 36. P. 100661. URL: <https://doi.org/10.1016/j.gfs.2022.100661>.

54. The Russia-Ukraine war decreases food affordability but could reduce global greenhouse gas emissions / H. van Meijl et al. *Communications Earth & Environment*. 2024. Vol. 5, no. 1. URL: <https://doi.org/10.1038/s43247-024-01208-x>

55. Vincent H. Smith, Ed., Joseph W. Glauber, Ed., Barry K. Goodwin, Ed. (2018). *Agricultural Policy in disarray*. American Enterprise Institute. 298 P.

56. Welsh C. Russia, Ukraine, and Global Food Security: A One-Year Assessment. *Center for Strategic and International Studies*. URL: <https://www.csis.org/analysis/russia-ukraine-and-global-food-security-one-year-assessment>